

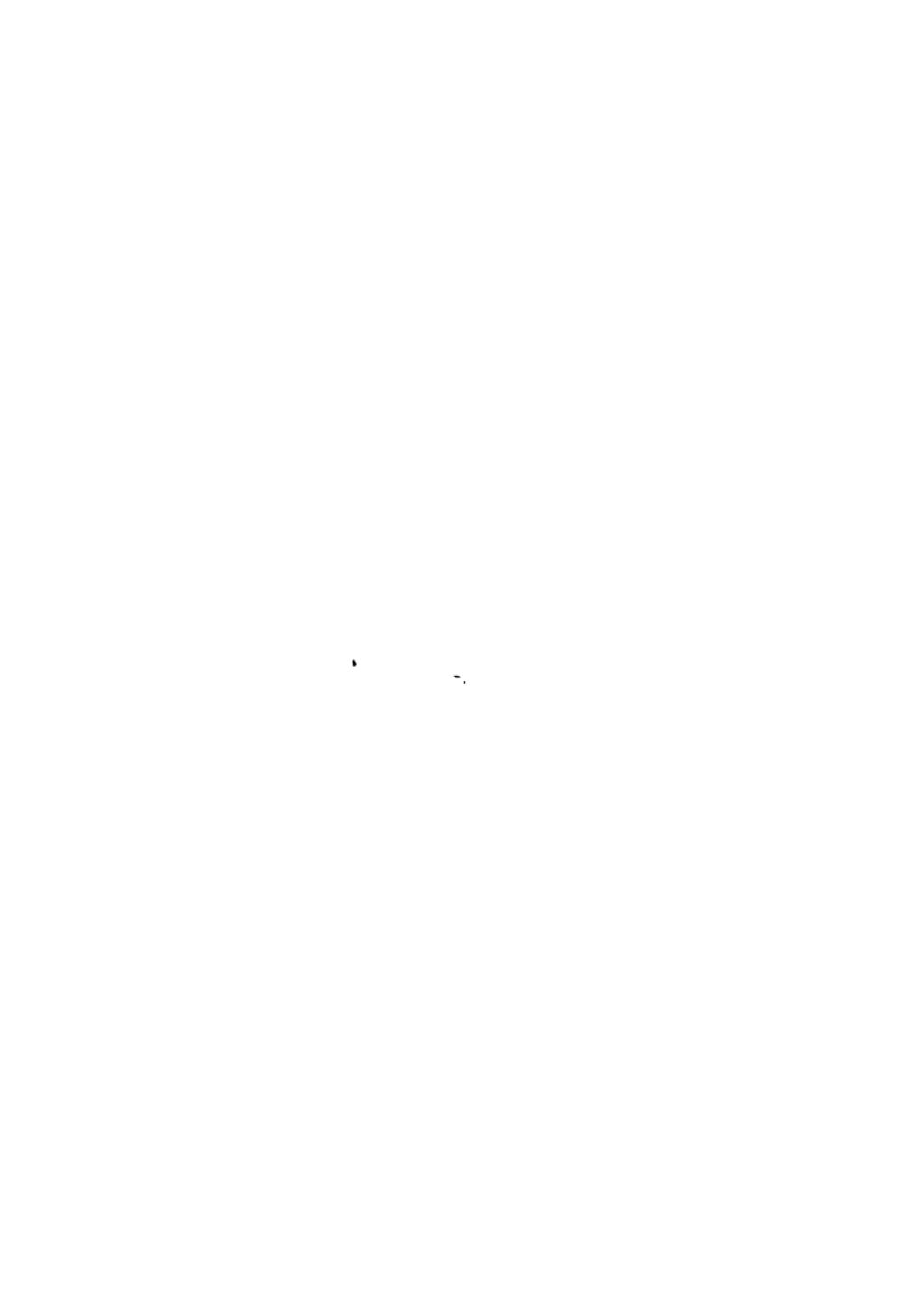
Д О Л Я

Веңгяр 1917.
Черенками Шарфого

Богдан Лепкий.

Бібліотека Домова
Йосифа Коцана
Chicago, IL.

Ч. -----

Доля.

В таку ніч довгу і безсонну,
Як вітер заводив від поля
Розпуки пісню невгомонну,
Прийшла до мене моя доля.

Бліда була. Та горді лиця
Горіли дивною красою.
В очах, мов сон, що раз приснить ся
Й лишає тугу за собою.

Вдивилась в мене і сказала
Тим шепотом, що гірший грому:
„Тебе я здавна в тямці мала
І не віддам тебе нікому.

Ось п'ятий хрест кладу на тебе,
Ще тяжший тих, що ніс до нинї.
Бери його! забудь про себе,
Забудь про вчера і про нинї.

Іди в перед, куди веліло
Іти предвічне провидінє,
А як посиплеть ся камінє,
То кривду ту прости всеціло.

Самотний йтимеш. За тобою,
Мов тінь, поволічеть ся туга:
Це твоя сила і потуга,
Це одинока поміч в бою.

Нічого більш нє сподівай ся,
Ні дяки людської, ні щастя.
Прібуйже, сину! Чей удасть ся.
З дороги-ж, чуєш, нє вертай ся!

А станеш там, де шлях кінчить ся,
Де гинуть в мраці одиниці,
Житя турботи і марниці, —
Нехай тобі добро приснить ся.

Добро велике, безконечне,
Якась загальна вільна воля,
І хліб смачний із свого поля,
Й братане щире та сердечне.

Нехай тобі в очах засяють
Незнаних зір нові съвітила,

Щоби не відійшов я в тьмі могила,
Де твої кости тліти мають!“

Сказала ті слова трівожні
Тим голосом, що гірший грому,
І відійшла від моого дому
В съвіти незвісні, бездорожні.

Мрія.

Не знаю я, куди мене
Недолії буря зажене,
В дрімучий гай, чи в дикий стєп,
У гріб чужий, чи в власний склєп, —
Не знаю, де й коли скінчу,
Та знаю — марно не мину.
І хоч колись я спонелію
На гробі своїм лишу мрію.
До мрії неоден зітхне,
Й зітхаючи мене спімне.

Промінь.

Перший промінь сонця, теплий, ясний
У мою комнату нинੋ впав.
„О який ти бідний і нещасний!“
Він мені сказав.

„Як ти знидїв, помарнів собою,
І блідий став, ніби той папір,
Вийди в поле, радуй ся весною,
Відживеш — повір!

Поведу тебе я понад ріки,
Де шумить сосновий, темний гай.
Там знайдеш на серця болі ліки,
Віднайдеш свій рай.

І повіс там на твою душу
Невмиручти могучий шум.
Я живу — значить: терпіти муши.
Це закон — не глум!

Перед оком там тобі зявить ся
Невянуча съвітова краса,
Й скаже: „царство мое не кінчить ся,
Я на біль роса.“

Там почуєш в кождім шумі листя,
В леті щиць і в жужжаню комах
Той вселений рух, що не кінчить
Звідки ж смерти страх? [ся—

Там побачиш, що у всім творінню
Есть своє жите, своя есть кров.
Хоч зівяне листе — квіт в корінню
Відживає знов.

Й погадаєш ти собі: мій Боже,
Як не гинуть трави і квітки
Так не згинуть, не змарніють може
І мої думки.

Хоч їх нині бути вітри й морози,
Хоч їх злоба допче, ніби звір,
То колись засяють думи-сьлози
Сяйвом ясних зір.

Розівнюють ся квітом на леваді
В тиху, ясну, нічку маєву,
І будуть тим думам люди раді
Й я в них оживу.....

* * *

Як ти зnidів, помарнів собою
І блідий став, ніби той папір.
Вийди в поле, радуй ся весною —
Відживеш — повір!“

Вецляр, 26. III. 1917.

Шлях.

Широкий, рівний шлях
В пустий простір біжить;
Тополі по боках
І вітер в них шумить:
Шу-гу! Шу-гу!

Мандрую сам. Куди?
Нікого не стріну.

Згубили ся сліди
У рідну сторону,
На все! На все?

Остали ся, гень там,
Що були дорогі.
Йти мусиш сам, ах сам
На зустріч злій судьбі,
Вперед! Вперед!

Лиш іноді струсне
Тополя листя жмут,
І листє шелесне,
І хрусне зсохлий прут,
І тихо знов.....

Село.

Подільське, тихе село,
В долинї між садами.
Серце моє там росло,
Мов квітка між корчами.
Серце моє там росло,
Світ відчиняв ся дитинї —
Тихе, подільське село,
Мені ти сниш ся нинї.

Сниш ся ти часто менї
Далеко, на чужинї.
Кожде подвіре у снї
Бачу, немов на картинї:
Стріха до сонця горить,
Вікна до сонця съміють ся,
Чомже в снї серце скимить,
І слози з ока ллють ся?

Мальви при вікнах цвітуть,
І рожі й чернобривці,
Пчоли весело гудуть
Між улиями при сливці;
А на широких полях
Пшениця колосить ся.....
Чомже, ах чомже в тих снах
Ніхто з людей не снить ся?

Мало я знов вас колись,
Газдинї й господарі?
Нинї ви ділісь кудись,
Мов заховали ся в хмарі,
Ніби якийсь гураган
Пірвав вас гень з собою;
Шумить за вами рідний лан
Великою тugoю.

Шумить, гуде подільський лан
Поораний ровами;
Стойть село, немов курган,
Наїжений хрестами;
В подільській кузні ковалі
Кують нові кайдани,
Нема вже радости в селі,
Лиш сліози, біль і рани!

Приснись, приснись мені, село,
В якісь новій обнові;
Веселе, ясне, як було,
Свобідне в ділі й слові!
Щоб діти грали ся в садах,
Пісні, щоб гомоніли,
Щоби по тих кервавих снах
Дни радости наспіли!

В лазареті.

1.

Я в лазареті лежу. Хорі груди.
З'їла мене війна, журба і труди.

Весь вік робив, що аж пухли долоні.
На війні бив ся — а гину в полоні.

Щож! Видно доля так мені судила,
Тюрма в краю, на чужині могила.

Нє даром кажуть: не було ізранку
Щастя, не буде його й до останку.

Та я нє кличу помсти. Хай сконаю,
Одно лиш прикро, що не в ріднім краю.

Одно лиш прикро, що в страшну хвилину
Ніхто нє скаже: „друже, брате, сину.“

Дають мені тут, що години ліки,
А нє буде кому замкнуть повіки,

А нє буде кому в страшні мінуги
Руки моєї зимної стиснути.

Одна потіха, що там, в ріднім краю,
По темній ночі, ясний день свитає.

Що з Воскресенем божим і з весною,
Народ собі добуде кращу долю.

І нє будеш ти, мій молодший брате,
Як я тут нинї тяжко так конати.

2.

Недуга і нудьга. Куди не гляну —
Товариши недолі тихо вянуть.

Ніби ті квіти в полі, під косою,
А той косар стойть вже над тобою.

Неумолимий і грізний косар,
Що йому ліки, що йому лікар?

По лазареті ходить і—що днини
Кількох людий кладуть до домовини.

Коли на мене черга?..... у вікно
Гляджу і бачу все і все одно.

Барак, решітка, будка, вартовий.
Який же съвіт цей бідний і скучний!

Дорога, ніби замісили глину.....
Чому я тут? за що так марне гину?

3.

О жінко мила, безталанна вдово,
До тебе нинї шлю останнє слово.

Тебе я прошу, розкажи дитині,
Як і за що я гинув на чужині.

Най син мій знає, що таке кайдани.
Батько невольник був, син вольним стане!

4.

Не знав-же я щастя-долі,
Ні вчора, ні нині,
Уродив ся у неволі,
Гину на чужині.

В чужім краю поховають,
В чужій домовині,
Хто ж заплаче, заридає,
Затужить по мині?

Срібні дзвони не озвуться
З нашої дзвінниці,
Хіба квіти стрепенуться
Ранком до зірниці.

Хіба впадуть зимні роси,
Хіба вдарять громи,
Хіба буря заголосить
Над гробом сіроми.

Intermezzo.

I.

Коли умру і в тихім гробі ляжу,
Щоб безконечний сон в бездонній пітьмі
[снити,
Остануть ся пісні, ті будуть говорити
Об тім, чого тепер нікому я не скажу.

І не одно чутє, що я здавив у собі,
Бажанє неодно, знівечене судьбою,
Воскресне в тих піснях—і буде, як весною
Той самопадний квіт на позабутім гробі.

II.

Неси в душі свою найкрасшу думу,
Свою сердечну мрію золоту,
Шляхом житя, посеред крику й шуму
У вічності глибоку самоту.

А ідучи, не розсипай проміня,
Не обтрясай небесної роси,
Щоби в момент найбільшого терпіння
Мав ти съвітило вічної краси.

III.

Подруго моя мила,
Я знаю — тужиш ти.
Так щож! Не моя сила
Полекшу принести.

Між нами річка крови,
Між нами море сліз,
Деж той човен любови,
Щоби нас перевіз?

IV.

Нє вжеж піду я сам-на-сам
Доріжкою пільною
І вітер лиш заплаче там
Й заскавулить за мною?

Нє вжеж в якісь чужій землі
Мене у гріб зариють
І хрест березовий дощі
В осінну ніч обмиють?

Нє вжеж? О ні! Таж маю я
Подругу вірну дуже.
На гріб прийде поезія
І піснею затужить.

V.

Отсє моя трагедія,
Сердечнїй болі,
До неба рад злетіти я,
А лину до землї.

У снї я бачу ангелів,
Добро і славу й честь,
А збуджу ся: — довкола гнів,
І злоба, зависть, й месть.

VI.

Розійшли ся дві дороги в полі
Й не зійдуть ся вже вони ніколи.

Розлучили ся два серця вірні,
Душі дві, лихій судьбі покірні.

І пішли по двох шляхах розбіжних.
З роздорожа по дорогах ріжних.

Поміж ними, серед роздорожа,
Хрест остав ся і колюча рожа.

Доокола смерк, поля безмірні.
Розлучили ся два серця вірні.

Розійшли ся дві дороги в полі
Й не зійдуть ся вже вони ніколи.

VII.

Усьо, що злого було поміж нами,
Забудь! Забудь!
Душі згадками, нїби злими снами
Ти не троюдь!

Натомість кожду съвітляну хвилину,
Всі щастя дни,
У тямці, нїби дорогу перлину
Ти скорони.

Диви ся, кільки в съвіті кривди й горя,
Що сліз в очах!
Най гарний спомин, нїби з неба зоря
Паде на шлях.

VIII.

Самотна хмарка сива
Мандрує по блакіті.
Людина нещаслива
Скитається по съвіті.

Куди ти, хмарко, линеш,
У гори, чи над море?
Куди ти йдеш, де згинеш,
Самотне серце хоре?

IX.

Цвітуть квітки, шумить трава,
БреняТЬ мушки в повітрУ,
Немов якісь сумні слова
Летять на крилах вітру,

Немов якісь слова сумні,
Несказані устами,
Що снили ся колись у снї,
Що вмерли поміж нами.

X.

Гадали ми: зустрінем ся
Ще колись з собою
В наших горах барвінкових
Під явір-горою.

Гадали ми: розцвітуть ся
Калинові квіти,
Ніби хвилі розіллють ся
Голоси тримбіти,

А Чєремош під Сокільським
Загудє, заграє
Тую думу предковічну,
Яку він лиш знає.

Гадали ми: місяченько
Зійде над ялиці
І станем ми в його сьвітлі
Срібні, яснолиці.

І станем ми яснолиці,
Мов не з цего сьвіта,
Приснятъ ся нам, як диво-сон
Молодій літа.

Приснятъ ся нам розмріяні,
Нездійснені думи,
Ніби тії розвіяні
Полонинські шуми.

Гадали ми, думали ми,
А та наша доля
Повіяла туманами
З далекого поля.

Повіяла туманами
Бурею з півночи,
Стогнуть гори, а Чєремош
Зубами скрегоче.

Сторощені гаї наші,
Поранені чола
Верхів гордих, — осталася
Руїна довкола.

Над руїною оттою
Не місяць це сходить —
Наша мрія нездійснена
Ціла в слезах ходить.

XI.

Зелений дуб стоїть посеред поля,
Мов зачарований з казок лицар,
А осторонь шумить струнка тополя
Й чолом високим досягає хмар.

Кругом збіжа, синів птахів, вітру шуми,
То знов зима, лиш сніг і сніг кругом;
Дуб дивить ся й думає вічні думи,
Тополя клонить ся йому чолом.

Хотілаби листочками дрібними
Торкнути ся його сильних рамен,
Так щож! Простір і поле поміж ними,
Вона одна і він стоїть оден.

Не зближить їх нічка зорішлива,
Ні заметіль, ні літом гураган.
Мабуть і наша доля нещаслива
Така сама, такий і наш талан.

XII.

Сховай в душі глибоко, гень, на споді
Свій слушний жаль і кривди почуте.
Й скажи собі: Га, що робити? годі!
Такий цей сьвіт, таке отце жите.

Цвітуть бажаня наші, мов весною
Вишнєвим, білим квітом вкритий сад,
А злоба людська хмарою грізною
Іде на них і злість їх бє, мов град.

Та ти не бій ся; град на сонці стає,
І лютя буря з вітром прогуде.
Коралями між листем запалає
Дозрілий овоч — тиха осінь йде.

XIII.

Піди в город і білі хризантеми
Плети в вінок, жемчужений росою,
Й питай ся їх: о квіти, хто ми, й де ми?
Що стало ся з минулою весною?

І принеси з городу у сьвітлицю
Вінок, що білими сплела руками,
І поклади його на ту полицю,
Де хрест стоїть між ярими сувічками.

Осінний смерк і хрест й зівялі квіти,
Ось відповідь на всі твої питання. —
Ще хвиля місяць зайде і освітить
Чоло твое. — Добраніч! Спи до раня!

XIV.

Прийди до мене. Ти не бійсь спокою,
Ні самоти, що блудить між гробами
В осінну ніч. Прийди і будь зі мною
Так як колись, колись давнimi днями.

Прийди до мене й принеси з собою
Арому піль, засіяніх збіжками,
Прийди з жалями, смутком і з туговою
Так як колись, колись давнimi днями.

XV.

Снуй ся, снуй ся, нитко павутини,
по стерни!

Ніби смуток сїрої години
в осені.

Ніби тiї любi сни, що снилисъ
нам колись,
Ніби спомин, що і ми любилисъ,
й розiйшлисъ.

Вецляр, 6. v. 1917.

Із хвилі.

I.

Збудив ся я в ночі, —
Осінна ніч була,
Гукали десь сичі,
Стелила ся імла.

Ні місяця, ні зір,
Мов океан кругом.
Лиш вітер, ніби зъвір
Гукає під вікном:

„Вставай вставай, вставай!
Не час тепер на сон,
Мов рана рідний край,
Мов зойк оден і стон.

Завзялась вража хлань,
Щоб люд з землі змести,
Куди лиш не поглянь:
Хрести — хрести — хрести!

Де кроком ступиш — кість,
Де оком кинеш — кров,

І веселить ся злість,
І сліози лле любов.

Бездомний чоловік,
Іде в незнаний сьвіт,
А кілько там калік!
А кілько там сиріт!

День темний від димів,
Ніч ясна від луни,—
А кільки вже тих днів
І ночий у огни!

Вставай, вставай, вставай!
Не час тепер на сон,
Мов рана рідний край,
Мов зойк оден і стон.

II.

Церква. Порубані стіни,
Двері дубові розбиті.
Входжу несъміло у сіни,
Сіни кервою облиті.

Пустка й руїна довкола,
Кулі застягли в іконі,

В крилосі й біля пристола
Богу молили ся коні?!

Хрест тільки й зруб недотлілий
З іконостаса остав ся....
Щож се? хіба так, без ціли
Христос за нас розпняв ся?

Як же це? Всюди ікони,
Всюди храми і святинї,
І всюди, всюди проклони,
І всюди кров ллеть ся нинї?

Даром питаєш. Не слуха
Слів твоїх пустка глубока.
Вис кругом заверуха
Й ніч заглядає безок.

Львів, липень 1917.

III.

Бачив я в снї, чи на яві? —
Певно не вмію сказати,
Може лише хорій уяві
Божа з'явила ся мати.

У золотистій киреї,
Ніби небесна цариця,

Квіти съміють ся до неї,
Сонце до неї съміється.

Чомже у неї на лицях,
Ніби задума вечірна?
Чомже в блакітних зіницях
Туга глубока, безмірна?

Видно — вертає з дороги
В церкву свою ночувати;
Має утомлені ноги,
Має скервавлені шати,

Має у серці сто болів,
Ніби мечів сто затрутих —
Бачила там, на бій полі
Те, що не годен забути.

Ніби вертає з дороги
В церкву свою ночувати,
Має утомлені ноги,
Має скервавлені шати;

З вітром розвіяла коси,
Ніби колося на ниві,
Гляну — Боже мій! що се?
Коси ті сиві.... і.... сиві!

IV.

Знав я хатину на селі,
Знав я хатину невеличку.
Сьпівали пташки на гилі,
Дивив ся журавель в керничку; —
Знав я хатину на селі.

Біля хатини явір ріс,
У вікна мальви заглядали.
Город, садок і поле й ліс,
В день сонце, в вечір зорі с'яли —
Біля хатини явір ріс.

Неначе ангел пролетів
Так мирно там було і тихо.
Не знала хата, що то гнів,
Не знала, що біда, що лихो —
Неначе ангел пролетів.

Ті, що жили, в нїй мов прийшли
Що йно із церкви у неділю.
Трудились пильно на ріли,
Ділились з бідним хлібом-сіллю,
Мов праведні які жили.

А нині? Нині.... Боже крий!
Крий нас від образу такого!

Нема нї хати, нї людий,
Саду нема, нема нїчого,
Лиш пустка й сум важкий, важкий.

1. v. 1917.

V.

Деж ви мої рідні ниви,
Що не годен вас пізнати?
„Чиж не бачиш? Порівнали
Нас шрапнелі і гранати.“

Деж ти гаю мій, розмаю,
Граби, берести дубина?
„Розметала нас зимою
Небувала хуртовина.“

Деж поділась стріха тая,
Що до неї я без стриму
Все спішив ся, мов до мами?
„Де? Питайсь огню і диму.“

Деж батьків моїх могили,
Гень за церквою у гаю?....
Цитьте! Цитьте! Бракло сили,
Щоб дослухати до краю.

VI.

Передвічна тugo,
Вірная подруго,
Возьми, возьми серце в жмєнї,
Сціпи його тugo!

Най воно поборе
Свое власне горе,
Бо по съвіті розлила ся
Недоля, як море.

Де тільки не стану,
Де оком не гляну,
Всюди, всюди бідні люди,
Ніби квіти вянуть.

Тут мати з розпуки
Заломлює руки,
А там дідусь сивесенький
Пращає онуків.

„Летіть, пташенята,
Де грас гармата,
Серед крові лист дубовий
Вся ваша заплата.

Летіть ви съвітами
Від батька - від мами,

Гоніть славу кервавую
Чорними шляхами.

Гоніть ясну славу,
Бийте ся за справу,
Ми з голодом і з холодом
Матимем розправу.

До дому прийдете,
А нас не найдете,
На згарищах, попелищах
Шукати нас мете.

Або на чужинї
При лихій годинї,
В непривітній сторононцї,
В чужій домовинї.“

Передвічна тugo,
Вірная подруго,
Возьми, возьми серце в жменї
Сціпи його тugo.

Щоб воно терпіло,
В терпіню не мліло,
Щоби з груди не вирвалось,
Не збожеволіло!

VII.

Що днини ми чекаємо
І мира і весни.
Одні в одних питаемо:
Коли ж прийдуть вони?

Весна не йде. Все сніг і сніг,
Гнітить мороз — зима.
І мира нашого дастъ Біг!
І волї теж нема.

„Прийди, весно, прийди рясна,
Новим житем заграй,
О доле-воле встань зі сна
Народам щастє дай!“

28. III. 1917.

VIII.

Де не станеш — могили, могили!
Де не глянеш — терпінє, терпінє!
Що аж дивно — звідкіль тої сили
Взяло наше слабе поколінє.

Тої сили, щоби перебути
Ті надлюдські кріаві зусилля,

Того гарту, щоб шиї не вгнути
У ярмо — з розпуки і з безсиля.

Розлітали ся дуби трісками,
Розсипали ся в дроби ґраніти,
А в тім пеклі, десь під попілами
Старці мерли й родили ся діти.

IX.

\

Збудила весна
Природу зі сна.
Залунала понад гаєм
Пісня голосна.

Вже квітки цвітуть,
Вже й пчілки гудуть,
По долині води сині
Гамірно пливуть.

Чекає земля
На плугаторя:
„Прийди, прийди з плугом з зерном
Відпочила я!“

Приходи, прибудь,
Розкрий мою грудь,

Ще я тебе ѹ дїтий твоїх
Викормлю мабуть.

Хоч зерно твоє
В минї зігніє,
Віддам тобі сторицю —
В мене сила є.

Деж ти, сину, де?
Земля-мати жде....“
А син в хмарі заховав ся,
З хмари грім гуде.

Ой гуде гремить,
Аж земля дріжть,
Замісць зерна чорна куля
На рілю летить.

Пропадають днї,
Бо син на війнї,
Оден в бою, на бій-полю,
Другий в полонї.

X.

Вчора сонце бліснуло горяче,
До весни земля всъміхнула ся.

Нині вітер, сніг, мороз, неначе
Знов зима до нас вернула ся.

Вже пора з плугами йти на поле,
Вже й пшеницю засівати час.
Чом весно, чому ти наша воле,
Так нерадо й звільна йдеш до нас?

Весна 1917 р.

XI.

Возьми мене з собою,
Коня тобі напою
Студеною водою.

Напою, окульбачу,
Всьміхну ся і заплачу,
Таку вже маю вдачу.

В кульбаку скочу з-заду
Й за спиною присяду:
Не бій ся! — не упаду!

Їздець я знаменитий.
Хоч шлях новий, невбитий
Мчу, мов несамовитий.

I з лука і з рушницї
В лету стріляю птицї,
Вірли й перепелицї.

Товариша такого,
Ти не знайдеш другого,
Бо другів днесъ немного.

Дістанеш в серце кулю,
На сон повіки стулю
І до землї притулю.

Возьми мене з собою,
Мій стрільче, мій герою,
Возьми, возьми — смерть свою!

18. II. 1917.

XII.

О щаслив, хто спить в могилї слави
Й снить ся сон йому, що побідило діло!
Щасливійший, що боровсь для справи
Побідив і з бою вийшов ціло.

Але ті, що гнані батогами,
Мов худоба на заріз, ішли на поле,
Ті найгірше бідні поміж нами.
Щож титвориш з ними, люта доле?

Їм не було й тої осолоди,
Що єї у славі бачив ти, герою.

В смерть вони падуть, мов в мертві води
Каменюка кинена судьбою.

О проклята хай буде насила
Серед мира, на війнї і все і всюди!
Каменем вона людий давила, —
Коли ж камінь цей сторошать люди?

XIII.

Осіннє листє знов падє
Платками золотими,
А осінь нивами іде
І розмовляє з ними.

Падіть, падіть листки дрібні
До долу, все до долу,
Й неначе в гріб, сухі марні,
Кладіть ся в грязь посполу.

Упаде сніг, мороз прийде,
Сліду по вас не стане,
Так було все і так буде,
Що жило, те зівяне.

Галузє ваше на весну
Зазеленіє знова,
Жите розбудить їх зі сну,
Прийде на них обнова.

Падіть листки, падіть, падіть,
До долу, все до долу,
Про весну й літо шелестіть
Собі казки посполу.

Падіть листки, падіть дрібні
На гори і долини,
Дивіть ся, кілько на війні
Людий так само гине.

XIV.

Мов лебединий пух паде
Дрібний сніжок зпровола.
Як збудиш ся — то вже буде
Білесенько довкола.

Вже не доглянеш тих ровів,
Котрими смерть ходила,
І чорну месть й червоний гнів
З собою скрізь водила.

І нє спізнаш, де ворог впав,
А де товариш вірний,
Бо білий сніг їх вколисав
У сон трівкий, безмірний.

Чим хто з них жив, хто що любив,
За що боров ся в бою,

Дух прощеня на вік прикрив
Пеленою сніжною.

* * *

Опрощенья великий дух,
Любови дух й покори,
Мов непорочний снігу пух
Зрівнає доли й гори.

15. III. 1917.

XV.

В тиху нічку ясна пані
Ходить нашими полями.
Діядем горить на скрані
Невгласимими огнями.

Де не стане, де не гляне
Мерехтить, кругом заграва.
Як спокійна ніч настане,
Нашим полем ходить слава.

В нашім полі гріб при гробі;
Чи це лан, чи цвінтарище?
А вона при кождім гробі
Клонить голову все нище.

З голови проміне ясне
На могилу кожду кане,

Ніби зірка, що не гасне,
Ніби квітка, що не вяне.

Від могили до могили
В ніч маєву слава блудить
Й на гробах, тих, що боронили
Слави й волї, жемчуг губить.

„Спіть, — говорить — добрі люди,
Най вам снить ся щастє й воля.“
В тиху нічку слава блудить
Між гробами серед поля.

XVI.

Ніч, як день, день, як ніч.
Пекольна річ, пекольна річ!

Ступиш — гріб, глянеш — кров!
А деж любов ? А деж любов?

Вчера бій, нинੋ бій,
Про мир й не мрій, про мир й не мрій.

Літо йде, йде зима,
Його нема, його нема.

Л'єто знов, осінь знов,
Він не прийшов, мир не прийшов.

В хмарах смерть, в філях смерть —
Налита чаша горя вщерть....

18. III. 1917.

XVII.

Бліск, гук, пів неба запалало.
Розприсла ся гранатна куля.
А гень у лісі, як бувало,
Кує зазуля.

Зойк, стон і — тихо. Капля крові
Паде в бездонну чашу горя. —
А над полями сходить знова
Вечірна зоря.

Якже ж ту землю збили, зрили —
Всілякі кулі і шрапнелі!
А вже — й ті ями прикрасили
Квітки веселі.

XVIII.

Посеред нив сторчить самотній плуг.
Незорана земля лежить вокруг.

Леміш заржавів, срібне чересло
Зчорніло й диким злем поросло.

А деж властитель дів ся? де ратай?
Мабуть пішов бороти ся за край.

Волів побили, коний взяли в трен,
Лишив ся плуг на полі сам-оден.

Чекає, поки тут не зогнис,
Або гранат його не розібс.

Леміш іржа гризе, а чересло
Травою й диким злем обросло.

XIX.

Ніч, осінь, пустка. Їжитъ ся стерня
Сухе галузє облітає з пня.

Шумить безлистий ліс, скриплять вітри,
Слота, імла, нудьга — подруги три.

Пібрали ся за руки полем йдуть
З села в село. Скучна, безцільна путь.

Стрічає їх якийсь обдертий пліт,
Сухий бурян і недоцвілий квіт.

Стрічає їх новий, розмоклий гріб,
Сліди насильства, голоду, хоріб.

Бездомний пес наїжив ся, біжить,
Кругом луна горить, горить, горить.

Де ~~хата~~ була, там сторчитъ димар,
Мов горло витягнув і кличе кар!

Ні клуні, ні повітки, тільки пліт —
Під ним старець, без шапки, без чобіт.

Вірлинний зір, кудись у пітьму впер,
Мов ума збув ся, одубів, завмер.

Лиш на устах повис тяжкий проклін.
Усі пішли — остав ся тільки він.

Він не піде. Сконає краще тут,
Як біля пня відбитий вітром прут....

Луна горить, скиглять, ревуть вітри.
Слота, імла, нудьга — подруги три.

XX.

З гори далекий вид. Давлю ся я:
Полями веть ся рів, немов змия.

Обпоясала силу сїл і міст,
Над морем лоб, над другим морем хвіст.

А в тулові, неначе в казанї,
Щось клекотить в пекольному огнї.

Варить ся пімста там і лють і злість.
Той змий хіба всю нашу землю з'їсть.

I не оставить слїду з сїл, нї з міст:
Над морем лоб, над другим морем хвіст.

XXI.

Суха верба. На нїй — о що за вид!
Тїкайте очи! Люди! сором, встид!

Нє дивлю ся, лиш чую, нїби глум,
Гилї жалібний скрип й одежі шум.

I чую, як летить в далеку даль,
Мов зойк, мов стон, мов крик, мов тихий
[жаль.
Остання просьба: „о, лишіть мене!“
Я певний та верба з весною всхне.

XXII.

На дроти і рови паде імла.
Іде до тебе смуток від села.

Обдертий, босий. В сплаканих очах
Якийсь безтязний, божевільний страх.

І жалуєть ся, мов дитя квилить,
Що третий день село горить й горить.

Що марне праця людська з димом йде,
Що голови склонити їм нігде.

Що всюди плач людий, худоби рев,
І луск падучих стріх, і тріск дерев.

Згоріла церква, впав з дзвінниці дзвін,
А кулі бути і бути з усіх сторін.

Ані вперед тікати, ні йти взад,
Ні помочи, ні ради. Пекло-ад!....

І жалуєть ся тихо і квилить,
Кругом дими, село палахкотить.

А ти стоїш, глядиш безрадно в ліс
І тулиш, ніби друга, зимний кріс.

ХХІІІ.

Між дротами і між ровами, в млі
Ніби дві жінки, ніби відьми дві.

Волосє — дріт, а тіло — біла кість;
Їх погляд съвіт палить, їх віддих ють.

За ними дим волочить ся, мов плащ,
Падуть слова, немов камінє з пращ.

„Що робиш, сестро?“ „Кошу ніч і день.
А ти?“ „А я іду й рубаю в пень.“

„Втомилася ся?“ „ще й як! Не чую ніг
А ти?“ „Що — я! Тут чорт би ізнеміг.“

„Передше, се'стро, то було не те.
Все на верху, коса іде й мете.

А нинੀ жовнїр скрив ся, як борсук.
Бери его! Не чую, сестро, рук!“

„Колись війна — з краю мандруеш в край,
А нинੀ в воду лізь й до хмар літай.“

„Богато ще роботи?“ „Чорт їх вість!
З обох боків велика дуже злість.

З обох боків неімовірна лють.
Такої ще не бачила мабуть.“

„Сестрице! Перше й ми були не ті.
Кров з молоком і коси золоті.

Манили ми до себе і тягли,
За наші ласки люди в бій ішли.

А нинੇ — бач які! Старі — старі,
Беззубі і гидкі, мов опирі.“

„І скучно стало. Ох, як скучно! Нудь!
Зівяло тіло і висохла грудь.

Снуеш ся полем, ніби той павук,
Ще трохи й косу випустиш із рук.“

Кріпім ся! Завтра до роботи знов!“
Чоломкнулись чарками — в них людсь-
[ка кров.

XXIV.

Вороне чорний! ти з якого краю
Линеш?... „Кров! кров! кров!“... Тихо я
[вже знаю.

Вітре, чого ти так сумно й розбільно
Виеш?.... „Шу! Шу! Ш-нур!“... Пст! го-
[ворити не вільно.

Річко, чом плесо твоє так румяне....?
Га! Розумію. Пливеш прецінь з рані.

XXV.

Ударте в дзвін, ударте на трівогу!
Таж від диму сонце тьмить ся,
Нарід гине, съвіт валить ся,
Пожалуйте ся Богу!

Най знає Він, як тяжко ми страдали!
Як за нашу кров і рани,
Нам дали нові кайдани,
Бийте в дзвін!.... Нема.... Забрали.

XXVI.

В тисячний день війни.

— — —

Бачив я дивний похід,
Бачив — й не збожеволів!
З заходу сонця на схід
Йшла скорбних тисяча днів.

Кождий — не день, а мов вік,
Вік у трівозі, в нудзі,
Кождий неначе волк
Камінь млинський при нозі.

Чола пориті, мов лан
Плугом стальним в осени,
Груди, — неначе курган,
Серця — якісь страшні сни.

Де ваші руки? — Нема!
Де ваші ноги? — Пішли!
Хто вам кров виссав? — Зима.
Де ваша сила? — Взяли!

Йдуть, аж земля стугонить.
Яма могильна їх слід,
Збіже за ними горить,
Води стинають ся в лід,

Тьмить ся синява небес,
Пітьма і пустка кругом,
Ненагодований пес
Вис вночі за селом.

Глянув ліс — всох, онімів.
Місяць зирнув — і поблід.
З заходу сонця на схід
Йшла скорбних тисяча днів.

(виїмок з поеми).

Колиб хто перше був меній сказав,
Який гіркий талан меній припав,

Й які терпіння ще на мене ждуть,
То був-би я збожеволів мабуть.

То був-би я кричав до неба: ні!
Замісць тих мук, дай краще смерть мені!

А нині бачу: чоловік — то сталъ,
Недоля молот, а жите ковалъ.

Надія, ніби жар в душі горить.
Біда не зломить нас, лиш насталить!

ДОБАЧЕНІ ПОХИБКИ:

Стор. 7 вірш, з гори 9 -- повин. бути: з'явить ся

» 18	»	»	1 —	»	»	усе
» 26	»	»	12 —	»	»	глибока
» 27	»	»	6 —	»	»	глибока
» 29	»	»	10 —	»	»	берести,
» 33	»	з долини	3 —	»	»	відпочала я
» 34	»	»	2 —	»	»	вчера
» 41	»	»	4 —	»	»	якжеж
» 42	»	»	2 —	»	»	сKİГЛЯТЬ
» 44	»	з гори	1 —	»	»	дивлюся я
» 46	»	»	11 —	»	»	сестро
»	»	»	з долини	7 —	»	»

Зміст.

	стор.
Доля	3
Мрія	5
Промінь	6
Шлях	8
Село	9
В лазареті	12
<i>Intermezzo:</i>	15
Коли умру	15
Неси в душі	15
Подруго моя мила	16
Невжеж піду я сам-на-сам	16
Отсе моя трагедія	17
Розійшли ся дві дороги в полі	17
Усе, що злого було поміж нами	18
Самотна хмарка сива	18
Цвітуть квітки	19
Гаїали ми, зустрінем ся	19
Зелений дуб стойть посеред поля	21
Сховай в душі	22
Піди в город і білі хризантеми	22
Прийди до мене	23
Снуй ся, снуй ся нитко павутини	23
Із хвилі	24 — 48
В тисячний день війни	48
Фінал	50

